

Irian Jaya

Vrouwentrainingscentrum Teminabuan

Diaklankbeeld

uitgegeven door de

Nederlandse Christen Vrouwen Bond

(NCVB)

Amersfoort

in samenwerking met het
Centrum voor Zending en Werelddiakonaat
van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Leusden
en de Raad voor de Zending van de
Nederlandse Hervormde Kerk, Oegstgeest

50 dia's met geluidsband, lengte: 15 minuten

IRIAN JAYA - Vrouwentrainingscentrum Teminabuan

Diaklankbeeld uitgegeven door de Nederlandse ChristenVrouwenbond, Amersfoort, in samenwerking Zending en Werelddiakonaat van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Leusden en de Raad voor de Zending vn de Nederlandse Hervormde Kerk, Oegstgeest.

Inhoud van het boekje:

- I Aanwijzingen voor vertoning
- II Achtergrondinformatie
- III Tekst van het diaklankbeeld
- IV Colofon
- V Diskussiepunten
- VI Bijlage: Vrouwenwerk op Irian Jaya

Vertoning

Geef vooraf een korte toelichting op de serie. Daarbij kan het kaartje op dia 2 gebruikt worden. Dit kaartje kan eventueel ook dienst doen bij de discussie na afloop van de vertoning. In de bijlage "Vrouwenwerk op Irian Jaya" vindt u aanvullende achtergrondinformatie.

Vervolgens de dia's wisselen na het eind van elk tekstblok.

I Gebruiksaanwijzing

Vorbereiding

- Plaats de projector loodrecht op het scherm.
Dit voorkomt onscherp beeld.
- Houdt er met het opzetten van het scherm rekening mee, dat de serie ook enkele staande dia's bevat.
Dit zijn de nrs 32, 33, 35, 40, 41, 42, 45, 48.
- Voor de geluidsband kunt u volstaan met een eenvoudige cassette-recorder; voor grotere groepen is aansluiting op een luidspreker of geluidsinstallatie aan te bevelen.
- Neem de technische details ook door met de beheerder/ster van de zaal.
- Bekijk de serie vooraf, zo mogelijk een paar keer, en oefen de beeldwisseling. Niets is vervelender dan het niet synchroon lopen van beeld en tekst.
- De geluidsband is niet gepulst. Het wisselen van de dia's gebeurt handmatig aan het einde van ieder tekstblok. Dit is aangegeven met **.
- Zorg dat het bandje teruggespoeld is.

Vertoning

- Geef vooraf een korte toelichting op de serie. Daarbij kan het kaartje op dia 2 gebruikt worden. Dit kaartje kan eventueel ook dienst doen bij de discussie na afloop van de vertoning. In de bijlage "Vrouwenwerk op Irian Jaya" vindt u aanvullende achtergrondinformatie.
- Vervolgens de dia's wisselen na het eind van elk tekstblok.

II Achtergrondinformatie

Land

Irian Jaya (voormalig Nieuw-Guinea) is 13 keer zo groot als Nederland.

Er wonen ca. 1,5 miljoen inwoners. De oorspronkelijke bewoners van het eiland zijn Papoea's, maar er wonen ook veel mensen van andere Indonesische eilanden zoals Molukkers, Javanen, Makasaren, Bataks of Florinezen.

Het eiland kent steden, die westers georiënteerd zijn, zoals Jayapura, Sorong, Manokwari en Merauke, met verharde wegen, industrie, grootse supermarkten, vliegverkeer enz. Maar ook dorpen ver van de bewoonde wereld, waar mensen in hutten wonen, op een stukje grond hun eten verbouwen en waar tradities en stamregels (de adat) het dagelijks leven nog heel sterk bepalen. In deze serie zult u kennis kunnen maken met verschillende situaties van enkele vrouwen.

Familie

Die is op Irian Jaya heel belangrijk. Men leeft meer in familieverband dan in gezinsverband. Getrouwde kinderen trekken bij hun ouders in, nichtjes, neefjes, achternichten of neef of daar weer kinderen van, alles wat familie is, is welkom. Om te komen en te blijven wonen, maar ook om verantwoording te dragen t.o.v. elkaar. In financieel opzicht, in de zorg voor het dagelijks bestaan, in de opvoeding van elkaars kinderen. De verhouding '*kak-ak-adik*' is een heel bijzondere. Het betekent letterlijk '*oudere broer/zus jongere broer/zus*'. De oudere zorgt voor de jongere.

Vrouw en studie

Indonesië kent de schoolplicht, overal worden dan ook schooltjes gebouwd en onderwijzers ingezet. In het binnenland is deze ontwikkeling achter vergeleken bij de grote steden, o.a. omdat het moeilijk is onderwijzers naar verafgelegen posten te sturen en ze daar te houden. Er is een grote behoefte aan scholing. Zowel meisjes als jongens worden als het financieel op te brengen is naar de grote stad gestuurd voor vervolgen/of hoger-onderwijs. Bij financieel minder draagkrachtige families wordt nog wel prioriteit gegeven aan scholing voor de jongen. Op de theologische Hogeschool in Abepura heeft men ongeveer evenveel meisjes- als jongens-studenten. Ook op de Universiteit lopen veel jonge vrouwen colleges.

III Tekst van het diaklankbeeld

IRIAN JAYA - Vrouwentrainingscentrum in Teminabuan:

1. Kaart Indonesië:
Indonesië is een immens groot land rond de evenaar met ruim 13.000 eilanden. Als we de kaart van Europa op die van Indonesië projecteren zou de "gordel van smaragd" een gebied van Schotland tot diep in Turkije beslaan. **
2. Kaart Irian Jaya:
Irian Jaya vormt het meest oostelijke deel van het land. Dit eiland, bij ons nog steeds beter bekend als Nieuw-Guinea is 13 keer zo groot als Nederland. Er wonen ca. 1 1/2 miljoen mensen. **
3. Drie jonge papoea-vrouwen:
De eerste bewoners van Indonesië waren Negritomensen met een donkere huid en kroeshaar. Later kwamen goudbruine sluike Aziaten. Op veel plaatsen verdreven die de oorspronkelijke negrito bewoners of vermengden zich met hen. Op Irian Jaya vormden tot voor kort negrito's een meerderheid. Waarschijnlijk betekent het woord Papoea ook "kroeshaar", met als bijbetekenis "slaaf".
4. Transmigrantenkampong:
Er wonen ook veel mensen van andere Indonesische eilanden zoals Molukkers, Javanen, Makassaren, Batakkers of Floresen. Een aantal van hen zijn spontaan naar het lege Irian verhuisd, maar de overheid heeft dit transmigreren van het ene naar het andere eiland ook sterk gestimuleerd. Politieke, militaire en economische motieven spelen hier door elkaar heen.
5. Jayapura:
Het eiland kent moderne Indonesisch aandoende steden zoals Jayapura, Sorong, Manokwari en Merauke, met verharde wegen, industrie, grootse supermarkten, vliegverkeer enz. **
6. Ronde hut - Baliem:
Maar en zijn ook dorpen ver van de bewoonde wereld, waar mensen in hutten wonen, op een stukje grond hun eten verbouwen en waar tradities en stamregels (de adat) het dagelijks leven nog heel sterk bepalen. **

7. Paalwoningen:
Aan de kust woont men veelal in paalwoningen boven het water. Kleine ver uiteenliggende dorpjes met elkaar verbonden door huwelijksbanden. **
8. Paalwoningen met varkentje op voorgrond:
Men leeft er van knollen en vruchten uit het woud, sago met wat vis en soms wat buit van de jacht. Varkens scharelen overal rond de woningen. Ze zijn een belangrijk onderdeel van de bruidsschat. **
9. Weg in aanbouw
De bijdrage van Irian Jaya aan de sterk groeiende economie van Indonesië is aanzienlijk. De verwerking van tropisch hout, de vis- en garnalenindustrie, de agro-industrie met grote plantages en fabrieken voor palmolie en tapioca zijn belangrijk. Maar van nog meer belang is de opkomende mijnbouw. Grote voorraden koper, bauxiet, goud en andere minerale delfstoffen zijn onlangs aangetoond. De overheid is dan ook bezig met grootschalige projecten ter verbetering van de infrastructuur. Deze ontwikkelingen hebben enorme en niet altijd positieve gevolgen voor de lokale bevolking. **
10. Gedenksteen Ottow en Geissler:
In 1855 kwamen er 2 mensen uit Europa, die het niet op goud, koper of paradijsvogels hadden voorzien. Zij kwamen er wonen tussen de mensen in, op het eilandje Mansinam bij Manokwari: Ottow en Geissler. **
11. Kerkje "Utrecht" zo genoemd naar de Utrechtse Zendingsver.:
Hun komst vormde het prille begin van een kerk die in 1956 zelfstandig werd: de GKI, Gereja Kristen Injili di Irian Jaya. Een kerk waarvan de helft van alle papoea's lid is, waar ze ruim in de meerderheid zijn en ze zich niet hoeven te schamen voor hun papoea-zijn. **
12. Jonge vrouwen in kerkdienst:
De kerk speelt een belangrijke rol in het openbare leven. De GKI is de spreekbuis van een groot deel van de Irianese bevolking ook naar de overheid toe. Op tal van gebieden ontplooit zij activiteiten; ze gaat daarbij uit van de onverbreekelijke samenhang van alle aspecten van het leven. **

13. Bijeenkomst vrouwenvereniging:
Vrouwen leveren een aanzienlijke bijdrage aan het plaatselijke kerkewerk, zowel in de kerkeraden, als in de vrouwenverenigingen. Ook de kleinste gemeente heeft een vrouwenvereniging, die gebedsbijeenkomsten houdt en het grootste deel van de evangelisatie en het diaconaat in de gemeente gestalte geeft. **
14. Gebouw P3W met naam op voorgrond:
De Evangelisch Christelijke Kerk van Irian Jaya heeft in Abepura, het universiteitsstadje van het eiland, een centrum waar vrouwen trainingen op velerlei gebied kunnen volgen, de P-tiga-W. Op hetzelfde terrein bevindt zich ook het internaat "Jan Mamoribo" hier kunnen studentes wonen tijdens hun studie aan de universiteit of hogere school. **
15. Aannemen collectegeld in kerkdienst:
Een van de activiteiten van de P-tiga-W is het trainen van meisjes tot kerkelijk opbouwwerkster in de dorpen. Zij vormen na hun opleiding vaak de spil van het vrouwenwerk in de plaatselijke gemeenten. **
16. Kookles:
Op de opleiding in Abepura wordt naast inzicht in de bijbelverhalen, veel aandacht besteed aan zaken als gezondheid, hygiëne, handvaardigheid, e.d. om zo de jonge vrouwen voor te bereiden op hun taak straks in het dorp. **
17. Voedingsposter/Schaal van 3
Maar ook de vraag "Waarom en hoe moet je gezond eten en hoe stel je een verantwoord menu samen met een beperkt budget?" zijn onderdelen van de training. De schijf van vijf werd door de staf aangepast aan lokale voedingsmiddelen: een schaal van drie. **
18. Poster maken:
Elke leerling maakt zelf een poster om er later in het dorp mee te kunnen werken. **
19. Baby wordt gewogen:
Ook wordt geleerd hoe je kunt meewerken aan praktische programma's voor de gezondheidszorg, zoals een weegprogramma. **
20. Invullen weegkaart:
Het invullen van het gewicht van een baby op de kaart om daarin af te lezen of een baby al dan niet goed groeit. **

21. Naailes:
Kleren naaien en borduren zijn zowel bij de leerlingen als bij de vrouwenverenigingen populair. Er zijn leerlingen die er in korte tijd zeer bedreven in worden. **
22. Zonwering maken:
Creatief gebruik maken van lokale materialen, bijvoorbeeld om zonwering te maken van de nerf van het blad van de sagopalm. **
23. Zondagsschoolklas:
Zondagsschoolwerk wordt wekelijks geoefend met kinderen uit gemeentes in de buurt. **
24. Vrouwen en kinderen op veranda van paalwoning:
Op grond van de opleiding aan de P-tiga-W kun je geen betaalde baan krijgen. Er staat geen stenen huis op je te wachten. Maar je kunt wel wat betekenen voor de vrouwen in je streek....**
25. Handwerkinstructie in de kampong:
En dan gaat het om meer dan alleen een voorbeeld zijn voor de mensen om je heen, door hoe je zelf je leven, je huis en je gezin regelt, het gaat er ook om dat je een motor wordt-
..... **
26. Docente/evangeliste van de P3W met bejaarde vrouw:
iemand die wat dynamiek en wat zelfvertrouwen kan geven aan vrouwen die dreigen vast te lopen door de snelle ontwikkelingen. **
27. Gebouw met geopende poort:
Op 5 september 1993 is in **Teminabuan** een dependance van het centrum in Abepura geopend. Alles moet hier nog beginnen. **
28. Luchtfoto Teminabuan:
Teminabuan is naar Nederlandse maatstaven een klein dorp, maar het is wel de hoofdplaats van een groot district. **
29. Luchtfoto moeras:
Het ligt aan een brede kreek in het zoutwater-moeras aan de zuidkust van de Vogelkop van Irian Jaya. **
30. Bagagedragers met paden op achtergrond:
Er is een haven en een vliegveld, maar auto's rijden er nauwelijks, omdat er vrijwel geen verbindingsmogelijkheden over de weg zijn met andere dorpen of steden. **

31. Ambulance:
Er rijdt wel een oude ambulance, die vaker gebruikt wordt om gasten van en naar het vliegveld te vervoeren dan patiënten naar het ziekenhuisje. **
32. Vrouwen bij rivier:
Dwars door het dorp stroomt een rivier met helder water. Vrouwen komen hier samen om de kleren en zichzelf te wassen en om de laatste nieuwtjes uit te wisselen. **
33. Waterval:
Net buiten het dorp stort de rivier zich in een schitterende waterval naar beneden. **
34. "Centrum v/h dorp":
Teminabuan heeft veel faciliteiten, vergeleken met de omringende kampongs, zo is hier de middelbare school voor heel de streek. Leerlingen van buiten wonen bij familie of in kleine internaten. Ook het kerkgebouw van de GKI staat in het centrum van het dorp. **
35. Vrouw met gele blouse:
Een bamboe-blaas-orkest zorgt voor de muzikale ondersteuning tijdens de zondagse eredienst. Deze orkesten zijn vooral te vinden op plaatsen waar de Molukse invloed groot is. De leden zijn gewoonlijk wat oudere mannen en vrouwen, omdat de jeugd niet erg geïnteresseerd is in deze kunst. **
36. Entree:
Het gebouw van de P-tiga-W, aan de rand van het dorp, is ruim opgezet en zoveel mogelijk gemaakt van plaatselijk aanwezige bouwmaterialen. **
37. Leslokaal:
Er worden tal van activiteiten ontplooid in dit centrum; naailes voor vrouwen, die vlakbij het centrum wonen; gezondheids- en voedingsleer voor vrouwen die in hun kampong al een leidersrol vervullen en deze kennis kunnen uitdragen; jonge vrouwen wordt de mogelijkheid geboden de lagere school alsnog af te maken. **
38. Tuinplaatje:
Ook wordt onderricht gegeven in landbouwvoorlichting. Er is nog geen vast lesplan. Om vertrouwen te winnen en om te bekijken welke cursussen werkelijk aanslaan is het aanbod gevarieerd. Bovendien is behoedzaamheid nodig om de instemming van de mannen niet te verspelen. **

39. Weefgetouw:
Als een vrouw meedoet aan een cursus, verhoogt dat haar status. Kennis is immers macht. Maar een te hoge status is bedreigend voor de echtgenoot. **
40. Vrouw:
Vaak schamen vrouwen zich en durven niet toe te geven, dat ze niet kunnen lezen en schrijven en nog naar school gaan terwijl ze al een gezin hebben. **
41. Vrouw versiert/borduurt rijstzak om er een tas van te maken:
Daarom heeft de leiding van het centrum de alfabetiseringskursus de naam "nijverheidskursus" gegeven. Er wordt in deze cursus ook allerlei handvaardigheid beoefend, maar het belangrijkste onderdeel is de 2 uur lezen en schrijven per dag. **
42. Slaapzaal:
Voor bijeenkomsten van vrouwen van evangelisten of opfriskursussen voor oud-leerlingen biedt het centrum internaatsfaciliteiten. **
43. Kamponghuizen:
De staf gaat regelmatig op toernee om vrouwen in hun eigen omgeving op te zoeken. Soms worden dan ter plekke voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd, soms blijft het alleen bij het in kaart brengen van de leefomstandigheden. **
44. Otje Monim:
Termen als emancipatie en feminisme zijn niet populair in Irian, omdat de mannen zich over het algemeen bedreigd voelen als vrouwen gelijkwaardigheid opeisen. Bij ontmoetingen tussen vrouwen en mannen op gelijk niveau, bijvoorbeeld bij vergaderingen van de kerk, moet een vrouw (letterlijk en figuurlijk) van goeden huize komen wil ze gehoord worden. Vrouwen met zelfvertrouwen kunnen overigens achter de schermen aanzienlijke invloed uitoefenen.
45. Bruidspaar:
In Teminabuan wil de staf de komende tijd bijeenkomsten organiseren voor aanstaande en pas-gehuwde echtparen. In een vrij beschermde omgeving met elkaar praten over de betekenis van trouwen, over idealen, toekomstverwachtingen, maar ook over sexualiteit. Geweld binnen het huwelijk en gevaar van besmettelijke geslachtsziekten zullen in deze bijeenkomsten ook aan de orde komen.

46. Binnenplaats:
Het vrouwentrainingscentrum in Teminabuan heeft veel te bieden en de staf zit boordevol plannen. De vraag is alleen of ze in staat gesteld worden deze plannen ook uit te voeren. Daarvoor zijn belangstelling en ondersteuning van de leiding van de kerk even hard nodig als financiële steun uit het buitenland.
47. Vrouw wast in meer:
Het regent vaak op Irian Jaya en er zijn voldoende rivieren en meren, die voor water zorgen. Drinkwater - door de Irianezen wit water genoemd - dat dichtbij de huizen gehaald kan worden is echter wel vaak een probleem.
48. Meisje draagt water op haar hoofd:
Vooraf vrouwen dragen deze last. In het gebied ten noorden van Teminabuan zal in samenwerking met de Landbouwfaculteit van de Universiteit van Manokwari een project gestart worden om 15 tot 20 dorpen van drinkwater te voorzien. Een voorwaarde is wel, dat de dorpsbewoners o.l.v. een team van deskundigen, meewerken.
49. Vrouw wuift vanuit haar prauw:
Vanuit Nederland kunnen we onze bijdrage geven aan het drinkwaterproject en aan de P-3-W. We kunnen dit doen door geld bij elkaar te sprokkelen, dit op te sturen en veel resultaten terug te verlangen. Vrouwen in Irian Jaya hebben echter hun trots en verdienen naast bewondering voor hun moed en doorzettingsvermogen, iets van begrip. Een beetje gelijkwaardigheid en vertrouwen. Zij leven in een compleet andere wereld dan die wij gewend zijn. De diaserie wilde u daarvan iets laten zien.
50. Aftiteldia
Uitgave van de Nederlandse ChristenVrouwenbond, in samenwerking met Zending en Wereldiakonaat van de Gereformeerde Kerken, Leusden Raad voor de Zending van de Nederlandse Hervormde Kerk, Oegstgeest

Samenstelling en tekst:

Joke Weeda-Stemerdink

in overleg met:

Ria Abbring-Alblas

Dia's gemaakt door:

- Jaap Frerichs: nrs 1, 2 en 50
- Joke Weeda-Stemerdink: nrs 5, 6, 7, 10, 13, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48.
- Ben Kool: 3, 4, 8, 9, 11, 12, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 44, 47.
- Marijke Werimon-Bakker: 14
- Mayua Pejic: 16

Commentaarstem:

Agnes van der Veld

Mixage geluidsband:

Wijnand de Groot

Productie-organisatie:

Rie Brinkman

Augustus 1995

IV **Discussiepunten**

1. In de serie heeft u kennis gemaakt met vrouwen in Irian Jaya en hun idealen. Idealen zijn er om je leven zin te geven, om een doel te hebben, dat je na kunt streven. Idealen kunnen te hoog gespannen zijn, weinig reëel, tot mislukken gedoemd. Zou u iets over uw idealen willen vertellen, bijvoorbeeld wat wilde u gaan doen en is dat ook gelukt. Waardoor kon het niet doorgaan? Is dit ook herkenbaar in de diaserie?

2. Stel u zou een cursus mogen opzetten in Teminabuan aan het opleidingsinstituut. Dus u krijgt meisjes/jonge vrouwen uit het hele land, die 2 jaar 'naar de kust' komen. Ze hebben min of meer de lagere school doorlopen. U wilt ze opleiden tot sociaal werkster binnen haar kerk en dorp.
Welke thema's en onderwerpen (inhoudelijk) vindt u essentieel binnen die opleiding?

3. Familie is belangrijker dan het gezin. Een kind van je broer of zus voor een aantal jaren 'meenemen' is dan ook heel gewoon. Het leven van kinderen is daardoor wel minder kwetsbaar, want mocht één van de ouders wegval-
len, dan neemt de familie automatisch deze rol over.
Zou dit in Nederland ook mogelijk zijn? Zijn er voor-
en nadelen te bedenken?

VROUWENWERK OP IRIAN JAYA

I. Waarom vrouwenwerk

De maatschappij van Irian Jaya is van oudsher een agrarische en traditionele maatschappij. Met agrarisch wordt bedoeld dat de mensen leven van wat het land opbrengt plus de opbrengst van de visserij en de jacht. Met traditionele maatschappij wordt bedoeld dat de mensen leven zoals zovele primitieve volkeren zonder moderne technieken en gemakken, waar de taken en verworvenheden van mannen en vrouwen vast staan en waar men leeft strikt binnen het stamverband dat de voorouders zo hebben achtergelaten.

Zo'n stam kon zichzelf voeden, men had geen ander nodig, behalve voor het ruilen van onmisbare zaken, b.v. zout of schelpen, en het onderling uithuwelijken van vrouwen. Waar die ander zocht de stam binnen te dringen werd hij als vijand beschouwd en bestreden.

In deze traditionele maatschappij spelen mannen en vrouwen ieder hun onmisbare rol. De mannen verdedigen de stam, kappen de tuinen open, halen materialen voor huizenbouw en vissen en jagen. De vrouwen bewerken de tuinen, brengen de kinderen ter wereld en zorgen voor huis en vee. De positie van de vrouw is ondergeschikt aan die van de man en wanneer een vrouw wordt uitgehuwelijkt gaat ze over naar de stam van de man. Er wordt voor de vrouw een bruidsprijs betaald, omdat in het vervolg de stam van de man over de arbeidskracht van de vrouw kan beschikken en de kinderen als leden erbij krijgt.

Voor de vrouwen was dat een veilige regeling, als de bruidsprijs was betaald had ze haar waarde opgebracht en was ze volledig lid van de stam van de man met alle rechten en vooral met alle plichten vandien. Rechten heeft ze op bescherming, op voedsel, plichten om voor haar gezin te zorgen, haar schoonouders te helpen als ze oud zijn en haar dochters op te voeden tot goede en getrouwe echtgenotes.

De beslissingen van de stam worden door de mannen genomen en de vrouwen hebben daarin bijna nooit iets te zeggen. In het algemeen kan men zeggen dat de vrouwen deze regeling wel hebben moeten aanvaarden, al zullen er best eens zijn die ertegen protesteren. Een vrouw kan zich binnen de stam wel aanzien verwerven, door b.v. kennis van kruiden of als vroedvrouw.

In de plattelandsgebieden vinden we deze toestand nog heel vaak. Doordat de opvoeding van de jongens naar buiten gericht is, krijgen jongens uit de dorpen meer kansen dan meisjes, men is eerder bereid voor de opleiding van een zoon geldelijke offers te brengen dan voor die van een dochter, want die gaat na verloop van tijd toch tot een andere stam behoren. Dat in het geval dat de dochter een opleiding krijgt, de bruidsprijs ook aanzienlijk omhoog gaat, moet hier wel gemeld worden.

Werk onder de vrouwen in de dorpen heeft dan ook veel zin, om ze een bewustwording van hun waarde als mens bij te brengen en ze betere technieken te leren waardoor hun leven ook rijker wordt.

Bij bijbelstudies zullen de vrouwen meer durven zeggen als ze als vrouwen onder elkaar zijn dan wanneer er mannen bij zouden zijn.

In de stedelijke centra ziet men wel vrouwen op de scholen en de universiteit, niet veel minder dan mannen, vrouwen hebben ook hoge en verantwoordelijke posten, ook in de kerken zijn ze ambtsdragers, maar er kan toch nog wel een verschil worden geconstateerd. Vergaderingen worden door veel meer mannen bijgewoond, naar mannen wordt meer geluisterd, beslissingen bij voorkeur door mannen genomen. Ook onder de ontwikkelde vrouwen heeft vrouwenwerk zin, allereerst voor hun eigen bewustwording maar ook om ze in te schakelen bij het werk onder de vrouwen op het platteland.

II. Het tijdperk van de zendelingen.

Vanaf 1855 is de zending op Irian Jaya - toen nog Nieuw Guinea - actief geweest. Naast het puur bekeringswerk deden alle zendelingen aan ontwikkelingswerk, ze richtten schooltjes op, ze hielden polikliniek, ze introduceerden nieuwe gewassen en methoden om te tuinieren, allemaal activiteiten waarop in eerste instantie de mannen reageerden, zij hadden meer tijd want de vrouwen moesten de hele dag in de tuin werken en voor het gezin zorgen, terwijl de mannen wel eens een dag niet hoefden te vissen of te jagen.

Maar de vrouwen van de zendelingen, zover ze niet bezig waren in hun eigen gezin, toen nog zonder wasmachine e.d., probeerden toch de meisjes om zich heen te krijgen en ze koken en naaien te leren. Ook kregen ze wat les in hygiëne en kinderverzorging. Heel wat vrouwen van later vooraanstaande inheemse mannen hebben hun huishouden bij de zendelingsvrouw geleerd.

Een zendelingsechtpaar had soms wel 10 tot 12 jonge meisjes in huis. Later kwamen er in de protestantse gebieden veel onderwijzers/gemeentevoorgangers en allerlei andere ambtenaren uit Ambon, en hun echtgenotes hebben een zeer belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van het vrouwelijk deel van de bevolking. Op dezelfde wijze maakte de RK kerk gebruik van mensen van de Kei-eilanden.

III. Na de Tweede Wereldoorlog.

Toen na het zelfstandig worden van Indonesië de volle aandacht van de Nederlandse Regering aan Nieuw Guinea werd gegeven, nam het ontwikkelingswerk een grote vlucht. Naast vervolgscholen voor jongens kwamen er ook vervolgscholen voor meisjes. In de steden kwamen basisscholen voor zowel jongens als meisjes en op de middelbare scholen konden ook enkele meisjes een plaats vinden.

In de dorpen dicht bij de steden gingen Nederlandse dames die in zending, missie of gouvernement werkten in hun vrije tijd met de vrouwen naaien of bijbelstudie doen. De vrouwen kwamen daar graag, want het was een uitje voor ze, vooral het naaien trok ze erg aan.

De mannen gaven hun vrouwen wel toestemming (!) maar het andere werk mocht er niet onder lijden. Naast veel kinderkleertjes werden er dan ook heel wat overhemden en zelfs lange broeken genaaid! Rond de plaatsen waar de meisjesscholen waren, ontstonden ook van die clubs, in de buurt van Genyem b.v. deden de meisjes uit de hoogste klas een keer per week clubwerk, wat in de lessen werd voorbereid. Deze meisjes keerden na de schoolopleiding vaak terug naar hun dorpen en konden als ze medewerking van hun man en van het dorp kregen, zulk werk ook op eenvoudige manier voortzetten. Zolang er materialen voorhanden waren liep dit dan ook wel.

Intussen was er in de hoofdstad Hollandia een overkoepelend orgaan opgericht waar alle plaatselijke groepen zich bij konden aansluiten. Leidraden gingen uit, patronen werden uitgewisseld, de leiding kon zich bij elkaar oriënteren, en steeds meer werden de Nederlandse dames vervangen door plaatselijke krachten, b.v. onderwijzeressen en afgestudeerden van de vervolgscholen.

In Hollandia startte de GKI (de Evangelisch Christelijke Kerk, sinds 1956 zelfstandig) een cursus om kader te vormen. In 1962 werd er een centrum geopend, net voor de overdracht van het gouvernement aan Indonesië.

IV. De jaren 60

Na de overdracht brak er een moeilijke tijd aan. De economie maakte een crisis door, voorraden die er nog waren werden opgebruikt en niet meer aangevuld. De Nederlandse mensen vertrokken en Javanen en Manadonezen namen hun plaatsen in. Veel clubs bleven wel bestaan, ook wel dank zij het centrum dat doorging ondanks het tekort. Een cursus van een jaar werd steeds gegeven, desnoods zonder materiaal, en bestellingen uit het buitenland kwamen soms wel eens aan, soms ook wel eens niet. Uit de omgeving kwamen verzoeken om materiaal, waar het centrum dan toch maar probeerde aan te komen. Het was zo belangrijk dat de vrouwen bij elkaar bleven komen. Ook stimuleerde het centrum ouders en jonge vrouwen om als ze capabel waren scholing te zoeken, tot op het Hoger Onderwijs.

De vrouwenclubs traden zelfstandig op, maar hadden toch ook hun overkoepelende organen: binnen de kerk de PWGKI en in landelijk verband de PWKI, zoiets als de NCVB in Nederland. De PWKI is vooral actief in de steden, de PWGKI meer in de dorpen.

V. Vrouwenwerk nu

a) Vanuit de overheid

Tot in de kleinste dorpen vindt men tegenwoordig de PKK, een klein centrum voor ontwikkeling van vrouwen. Het Departement voor Maatschappijopbouw zoekt vrouwen uit die na een cursus in staat moeten zijn om naai- kook- en voedingsvoorlichting te geven. Een gebouwtje wordt neergezet, materiaal voor naai- en kooklessen wordt ter beschikking gesteld, de produkten worden verkocht en nieuw materiaal kan dan gekocht worden. Dit is een prima programma, maar er komt helaas vaak weinig uit. Het gebeurt vaak dat de vrouw die als leidster wordt gekozen, niet geschikt is voor die taak; ze werd gekozen omdat haar man dorpshoofd is of omdat haar vader een vooraanstaand man is. Leiden wordt dan verward met bevelen en de andere vrouwen pikken het niet. Het materiaal verdwijnt soms zo maar, of de machines raken onklaar. Van bovenaf is er vaak te weinig toezicht en leiding, zodat veel moeite voor niets was.

Een ander program van de overheid is de Kader Gizi, het vormen van voedingsvoorlichtingsteams. Dit wordt ook met vrouwen gedaan, een aantal vrouwen uit een dorp krijgt een korte opleiding om voorlichting en kookles te geven aan jonge moeders en zwangeren. Dit program slaat goed aan bij de bevolking, maar moet ook steeds begeleid blijven worden.

b) Vanuit de kerken.

Wat hierboven werd gezegd over begeleiden en mislukken geldt ook wel voor het werk dat door de kerken begonnen wordt. Als er geen goede leiding en vooral begeleiding is, gaat er veel van de goede opzet verloren.

Dit artikel beperkt zich tot het vrouwenwerk van de GKI, wat niet wil zeggen dat er in de Katholieke Kerk en in de andere kerken van Protestantse richting geen werk met vrouwen wordt gedaan.

1. **Het sociaal centrum**

Hierboven werd het centrum al eens genoemd. We gaan er nu wat uitvoeriger op in. De doelstelling van dit centrum is om via opleiding van jonge vrouwen die door de classes van de GKI worden geselecteerd, de vrouwen en jonge meisjes in de dorpen te bereiken, en deze vrouwen te helpen bij hun dagelijkse taak van tuinieren, kinderopvoeding en huishouden. In de loop van bijna 30 jaar heeft dit centrum zo'n 400 vrouwen opgeleid, die nu overal verspreid zitten. Als ze na de cursus door hun classis of gemeente goed worden opgevangen, kunnen ze goed functioneren. Soms gaat het ook wel eens mis, bijv. als de echtgenoot ze geen toestemming geeft of als de classis het helemaal laat afweten, of als ze zonder enig salaris toch de hele dag in touw zijn.

Toch zie je nog wel eens dat iemand pas na jaren actief wordt. De kinderen zijn dan groter, de vrouw zelf is volwassener, er is meer begrip bij de kerkleiding en ze heeft eens een herhalingscursus kunnen volgen.

Het centrum probeert zoveel mogelijk contact te houden met oud-leerlingen door middel van brieven, bezoeken en herhalingscursussen, soms in het centrum zelf, soms in een centraal punt in een regio. De lange cursus duurt tegenwoordig twee jaar. In het eerste jaar wordt de meisjes allerlei technieken geleerd, gericht op eigen ontwikkeling en het doorgeven van kennis, en ze krijgen een gedegen ondergrond om zondagsschoolwerk en bijbelkringen te leiden. Dan volgt er een half jaar praktijk in de dorpen rond de stad, intensief begeleid door de staf, en daarna komen ze nog een half jaar terug voor afronding en speciale lessen. Er zijn ook zusterkerken, die van dit centrum gebruik maken voor hun kaderopleiding en de samenwerking is prettig. De meeste leerlingen zijn nog niet gehuwd, maar er komen ook wel oudere vrouwen en die mogen hun kind(eren) wel meebrengen, maar dat gebeurt meestal op kortere cursussen.

De leiding van dit centrum is in handen van een Irianese vrouw die vroeger zelf leerling van de PLPS is geweest en na een periode van praktijk in Sorong een paar jaar op Java aanvullende lessen op het gebied van godsdienst en sociaal werk heeft gevolgd. Zij is een zeer capabele creatieve jonge vrouw, een prima voorbeeld voor velen. Naast zich heeft ze een Nederlandse kracht, die daar al meer dan 20 jaar werkt en nog een jongere Irianese vrouw die een academische opleiding in Jakarta volgde. Verder zijn er nog wat vakleerkrachten die part-time komen. Ze vormen samen een goed team dat bergen werk kan verzetten door de goede samenwerking en onderling begrip.

2. Twee nieuwe centra

De goede resultaten van het eerste centrum deden de kerk nadenken over uitbreiding van dit werk. Twee aandachtsgebieden zijn er: Teminabuan in de Vogelkop en Wamena in het Centrale Bergland.

In Teminabuan is het gebouw in september 1993 geopend en de cursussen lopen goed. Drie dames hebben de vaste leiding: een afgestudeerde ^{afgestudeerde} vrouw van de universiteit in Jayapura, een die een opleiding in Jakarta heeft gevolgd en een oud-leerlinge van het centrum in Jayapura. Dit centrum geeft, evenals dat in Wamena, over het algemeen iets eenvoudiger cursussen dan dat in Jayapura; het is werk aan de allereerste basis. In Wamena is men nu ook met de bouw begonnen.

Hier wil men vooral meisjes laten deelnemen, die op de eerste middelbare school zitten. Ze wonen dan in het internaat, volgen de school en krijgen lessen in hun vrije uren. Zowel in de Vogelkop als in het Centrale bergland leeft de bevolking voor een groot deel nog in een primitieve situatie en komen de vrouwen met ontwikkeling niet verder dan een paar klassen van de basisschool. De oudere vrouwen kunnen vaak helemaal niet lezen en schrijven. Het verspreiden van lectuur heeft daar dan ook nog geen zin. Bijbelstudies zijn dan ook op het allereenvoudigst niveau, een vertelling en wat vragen. De vrouwen komen graag op deze bijeenkomsten, vooral omdat er genaaid wordt en ook hier vragen ze om kleding voor kinderen en mannen.

Pas de laatste jaren, nu er wat meer mannen zijn die zelf zijn opgeleid bijv. tot ziekenverpleeghulp, komt er meer begrip voor verdere opleiding voor meisjes. Maar vaak ligt aan de vraag naar scholing van de dochters de kans op een grotere bruidsprijs ten grondslag. De meisjes die de basisschool afmaken kunnen in principe naar de middelbare school. Het zijn er nog niet veel, maar er komen wel meer meisjes van die leeftijd naar de stedelijke centra waar die middelbare scholen staan. Later zullen ze kunnen meehelpen in de ontwikkeling van de andere vrouwen in hun regio. De twee centra voor sociaal werk zullen van deze jonge vrouwen gebruik moeten maken, ze spreken de taal en begrijpen wat het is om vrouw te zijn in een door mannen gedomineerde wereld.

3. Internaatswerk

Om het voor jongeren mogelijk te maken een schoolopleiding te volgen in de stad, werd er al in de 60er jaren over internaten gedacht. In de Nederlandse tijd waren er bij de meeste scholen internaten en de vorming die velen daar kregen deed ze naar een dergelijke vorming voor de jongeren generatie verlangen. De kerk begon met aan het sociaal centrum te vragen een paar meisjesstudenten van de Theologische School te huisvesten. Op de campus was geen ruimte voor ze, het internaat voor de studenten liet geen meisjes toe en er moest toch gelegenheid zijn voor vrouwen. Een paar jaar ging dit goed, maar toen moest er toch verder gedacht worden en zo kwam het internaat Wisma Pdt. Yan Mamoribo tot stand. Dit fungeert nu al 18 jaar en heeft in die tijd eenmaal een uitbreiding ondergaan, zodat er nu aan ruim 100 meisjesscholieren en -studenten een plaats kan worden aangeboden. Meer dan 600 scholieren en studentes van Universiteit en Hogeschool hebben hier een deel van hun vorming gehad. Want al studeren ze dan elders, in het internaat krijgen ze nog wel iets mee ook, bewust zoals met lezingen, als onbewust zoals met het samen verantwoordelijk voor iets zijn. Aan de vorming tot functioneren in kerk en maatschappij wordt aandacht gegeven en bij persoonlijke moeilijkheden is er de gelegenheid tot een persoonlijk gesprek. Aan de leiding van dit internaat staan twee dames uit Irian.

Voorwaarden om aangenomen te worden is o.a. bereidheid tot deelnemen aan corvee en andere gezamenlijke activiteiten, het volgen van een opleiding en het betalen van een lage internaatprijs.

In andere plaatsen wil men ook graag van zulke internaten hebben omdat men wel ziet hoeveel meisjes wel aan een schoolopleiding beginnen maar niet kunnen volhouden door slechte huisvesting of problemen met de familie waarbij ze in huis zijn of doordat er niet op ze wordt gelet en ze in de stad dreigen te ontsporen. De weg om tot zulke internaten te komen is nog lang, want men beseft nog te weinig dat er op plaatselijk niveau begonnen moet worden voordat er vanuit het centrale lichaam, in dit geval de Stichting Diakonia, kan worden meegewerkt.

4. **Zorg voor moeder en kind**

Tot het vrouwenwerk kan ook gerekend worden het werk rond de zorg voor moeder en kind. Het meeste werk op dit gebied wordt door de overheid gedaan, waar overal klinieken zijn met overheids personeel. Maar er is ook zulk werk in de kerk, uitgaande van bovengenoemde Stichting Diakonia, in Yoka aan het Sentanimeer.

Poliklinieken voor zwangeren en baby's krijgen een extra dimensie door naast de zorg voor het lichaam ook aandacht te geven aan andere problemen. Vaak is het al goed als een zuster eens even intens naar iemand luistert, probeert de zorgen even te delen, vaak kan er ook doorverwezen worden naar instanties van kerk en overheid die verder kunnen helpen. Maar een uitgebreide hulp- en zorgverlening zoals wij die in Nederland kennen is nog een verre toekomstdroom.

5. **Studiebeurzen voor vrouwen**

Gelukkig zijn er de laatste jaren ook beurzen voor vrouwen beschikbaar. De kerk heeft behoefte aan goed opgeleid kader, en daar vallen ook vrouwen onder. Al heel wat meisjes hebben de opleiding aan de Theologische Hogeschool afgemaakt en functioneren nu in de gemeentes op heel Irian Jaya. Aan de bovengenoemde centra voor sociaal en gezondheids-werk zijn ook gemotiveerde krachten nodig, en voor andere posten in overheidsdienst moeten ook jonge Christenen opgeleid worden. Immers, Indonesië is een islamitisch land, en hoewel de bevolking van Irian Jaya overwegend christelijk is, komen er veel Islamieten van andere eilanden binnen en drukken hun stempel op het leven. Via de Zendingsorganen in Nederland kunnen heel wat jonge mensen aan een beurs komen om naar vermogen te studeren en hun land verder te helpen ontwikkelen. Ook vrouwen moeten die kans krijgen.

6. **Speciale aandacht voor vrouwen in de kerk**

In 1992 werd er een Centrum voor Vrouw en Ontwikkeling opgezet, voorlopig in het complex van het sociaal centrum in Jayapura. De leiding heeft een predikante die al een jaar of 20 meeloopt in de kerk, opleiding deed in Fiki, en van wie de impulsen moeten komen. De staf van het Sociaal Centrum is ook ingeschakeld, één van hen heeft nu de verantwoordelijkheid voor de financiën en de ander is verantwoordelijk voor de opleiding. Naast deze opleiding geeft het centrum nu ook aandacht aan het verspreiden van goede lectuur en leidraden voor bijbelstudies. Eén van de krachten gaat de dorpen in, en speciaal de afgelegen streken, om te inventariseren wat de problemen van de vrouwen in die streken zijn en daarna wordt geprobeerd voor hen wegen te vinden om die vrouwen in hun proces tot bewustmaking te helpen. Contacten worden gelegd met landelijke en internationale organen om elkaar te begrijpen en te steunen. Het nieuwe centrum is nog jong, maar heeft gemotiveerde leiding en zal zeker goed functioneren in de kerk.

VI. Tot slot

Hoewel er dus wel veel gedaan wordt op het gebied van vrouwenwerk en het niet zoveel moeite kost iets op te zetten, is het goed invullen en voortzetten ervan nog steeds erg moeilijk. Inzet en motivatie zijn wel aanwezig, maar het is een probleem om mensen te vinden die de motivators motiveren.

We hopen en bidden dat er langzaamaan steeds meer vrouwen in Irian Jaya ervan overtuigd zullen worden, dat wat ze zelf hebben ontvangen, ze ook aan hun mede-strijdende en -lijdende zusters moeten doorgeven. Later er mensen gevonden mogen worden die het werk niet alleen kunnen opzetten, maar vooral ook voortzetten, die met begrip en liefde voor elkaar hun talenten ten dienste van anderen zullen gebruiken. Op die manier zal er een klein stukje van het Koninkrijk zichtbaar kunnen worden.

December 1991 Ans Meijer

Geactualiseerd september 1994
door Marijke Werimon-Bakker